

ЎЗБЕКИСТОНДА ИСЛОМ МАДАНИЯТИ РИВОЖИ: ЎТМИШ ВА БУГУН

Юлдашбоев Муҳаммадюсуф Муҳаммадкарим ўғли

Бағдод тумани ҳокимининг маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини ошириш, давлат тили тўғрисидаги қонун ҳужжатларига риоя этилишини таъминлаш масалалари бўйича маслаҳатчиси, muhammadyusufuldasboea@gmail.com
<https://doi.org/10.5281/zenodo.6024190>

МАҚОЛА ТАРИХИ

Qabul qilindi: 15-dekabr 2021

Ma'qullandi: 15-yanvar 2022

Chop etildi: 5-fevral 2022

KALIT SO'ZLAR

Ўзбекистон ислом маданияти, Исломи дини, масжид ва мадраса, ислом тарихи ва фалсафаси, Собитқ шўро даври.

ANNOTATSIYA

Ушбу мақолада Ўзбекистон ислом маданиятининг ўтмиши ва бугунги кундаги муқаддас динимизнинг тинчлик, бағрикенглик ва эзгулик дини эканини аҳоли, айниқса, ёшлар орасида тарғиб қилишда ушбу соҳа вакилларининг зарур билим ва салоҳиятига эга бўлиш муҳим аҳамият касб этади. Айниқса, бугун дин ниқоби остида турли бузғунчи гуруҳлар томонидан дунёда ёвуз ҳаракатлар содир этилаётган мураккаб вазиятда бу ўта долзарб масала бўлиб қолмоқда.

Маълумки, бир асрдан ортиқ давом этиган мустабид тузум даврида маънавий илдишларимиздан айириш, динни жамият ҳаётидан сиқиб чиқаришга уринишлар бўлди. Натижада, маънавият ва маърифат ўрнини маълум даражада жаҳолат эгаллаб, юртдошларимиз фикр, тафсир, ҳадис, тасаввуф илмлари ҳақида ҳатто умумий тушунчага ҳам эга бўлмаётган қолдилар. Шунини таъкидлаш жоизки юртдошларимиз орасида ҳатто, “ислом дини, мусулмончилик нима?” деган саволларга жўйали жавоб бера оладиганларнинг сони ҳам озчиликни ташкил этиб қолди. Моварауннаҳр диёри азалдан дин-у-диёнат ўчоғи, олим-у фузалолар юрти эканлагини унутиб қўйдик.

Истиқлолнинг дастлабки кунлариданоқ диёримизнинг барча фуқаролари ҳақиқий эътиқод эркинлигини ҳис эта бошладилар.

Бугунги кунда Ўзбекистонда турли дин вакилларининг ҳуч қандай тўсиқларсиз ўз динларига эътиқод қилишлари учун барча шароитлар яратилган. Собитқ шўро даврида республикамизда бор-йўғи 87 та масжид ва иккита мадраса фаолият кўрсатган бўлса, ҳозир Ўзбекистон мусулмонлари идораси бошқаруви остида расмий рўйхатдан ўтган, барча қулайликлар яратилган 2244 дан ортиқ масжид, 10 та мадраса ва Тошкент Исломи институтини фаолият кўрсатиб турибди. Мустақиллик йилларида 110 мингдан ортиқ мусулмонлар ҳаж сафарига ва 80 мингдан ортиқ Умра сафарини амалга оширишдилар.

Шунингдек, мамлакатимизда истиқомат қилаётган 130 дан зиёд миллат ва элат вакиллари ҳам ўзлари эътиқод қилаётган динларида эмин-эркин ибодат қилмоқдалар. Бугун республикамизда 16 турдаги 170 дан

зиёд ноисломий диний ташкилотлар расман фаолият кўрсатмоқда. Булар жумласига: 157 та христианлик, 8 та яхудий, 6 та бахаи, 1 та кришнаитлар жамоаси ва 1 та буддавий ибодатхоналар киради.

1999 йил 7 апрел куни Давлатимиз биринчи президенти И.А.Каримов Фармонига асосан Тошкент Ислом университети ташкил этилди. Ҳар йили мазкур олийгоҳ диний қонунчилик, иқтисод ва табиий фанлар факултетларига 100 дан ортиқ талабаларни қабул қилади. Ислом тарихи ва фалсафаси, Университет қошида Исломшунослик илмий тадқиқот маркази, манбалар хазинаси ҳамда академик лицей фаолият кўрсатмоқда.

Таъкидлаш жоизки, ҳар қандай мамлакатда жамият хавфсизлиги ва мамлакат барқарорлигинитаъминлашда энг аввало, диний маърифий ва бағрикенглик конфессиялараро ҳамкорлик муҳим аҳамият касб этади. Хусусан, мазкур омиллар юртимизда ўзига хос ёндашувни тақозо этиб, кўп миллатли мамлакатимизда тинчлик, хотиржамлик ва барқарорликни таъминлаши орқали осуда ҳаётни ҳукм суришига замин яратади. Ўтмишдан маълумки, юртимизда азалдан зардуштийлик, буддавийлик, насронийлик, монийлик ҳамда ислом дини вакиллари ўзаро иноқ ва тинч-тотувликда истиқомат қилишган. Бу ҳақда, фикр юритганда Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев қайд этганидек: “Маълумки, бизнинг қадимий ва саховатли заминимизда кўп асрлар давомида турли миллат ва элат, маданият ва дин вакиллари тинч-тотув яшаб келган.

Меҳмондўстлик, эзгулик, қалб саховати ва том маънодаги бағрикенглик бизнинг халқимизга доим хос бўлган ва унинг менталитети асосини ташкил этади”.

Дунёдаги энг инсонпарвар дин бу албатта, ислом дини саналади. Сабаби исломда инсонлар ирқи, келиб чиқиши, мансаби, жинсидан қатъий назар улар Аллоҳ олдида бирдирлар. Худди шу принцип ислом динида инсон омили қанчалар юксак эканлигини кўрсатиб беради. Ислом дини юзасидан гапирадиган бўлсак инсоннинг ҳар бир қилган ҳаракати саволдир ва севинч ёки қайғуси жавоб бўлади. Гўзал жавоб учун Аллоҳга шукрона келтириш, ёмон жавоб учун эса, Аллоҳга тавба қилиш лозим.¹

“Бизнинг балойимиз етганда ҳам тазарру қилмадиларми?! (Албатта, тавба-тазарру қилишлари лозим эди,) лекин уларнинг диллари қотиб қолган”², - дея буйрулганидек, улар жавобнинг саволга мувофиқлигини тушунмадилар. Яъни буни шундай изоҳлашимиз мумкинки, инсонлар ўз саволларига берилган жавобларга қараб: бу хунук жавоб саволга лойиқ эмасдир, - дейишлари мукин. Бунга шундай мисол келтириш мукин. Тутун олвдан эмас, балки ўтиндан эканлиги. Бу эса, ўтин қанча қуруқ бўлса, тутун ҳам шунча оз бўлади. Ёки бўлмаса, гул боғидан ёмон ҳид келса, айб гулдами? Йўқ асло! Бу ерда айбдор фақат боғбондир.

Кўриниб турибдики инсонда юзага келадиган турли хил саволларга жавоб излашда беихтиёр динга мурожаат қилади. Инсонлар қайси

¹ Жалолиддин Румий. Ичингдаги ичиндадур.-Т. “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” Давлат илмий нашриёти. 2018.

² Қуръон, 6-сура, 43-оят

динга эътиқод қилишларидан қатъий назар улардаги барча саволларга ечим ҳар доим ҳам топила вермайди. Биз инсонмиз шундай экан бизнинг ожиз томонларимиз ҳам мавжуд. Инсондаги бу ожизлик агар динда бўлса у ўзи билмаган ҳолда турли хил кўнгилсиз ҳолатларга тушиб қолиши мумкин. Билиб-билмай кимларнидир камситиш ҳолатлари ҳам бўлиши мумкин. Бу борада инсонга ўз дини бўйича агар тўғри таълим ва тарбия берилмаса унда йўлдан адашиш юзага келади.

Ислом дини қарийб минг йиллардан бери Марказий Осиё халқлари ҳаётининг ажралмас қисмига айланган. Орадан асрлар ўтиб, минтақада хукмронлик диний ғоялардан холи дунёвий давлатлар кўлига ўтган бўлса-да, исломий асосга эга урф-одатлар, дунёқараш ва маданият оддий халқ ҳаётидан, хусусан,

диний амаллардан узоқ дунёвий одамлар турмушидан ҳам мустаҳкам ўрин олган.

Сўнгги йилларда минтақанинг диний ҳаётини ўрганишга қаратилган илмий изланишлар сони ортди. Ислоннинг, асосан, сиёсий жиҳатига эътибор қаратувчи тадқиқотчилар, кўпинча, диндорлар сонининг ошишини радикализм ва экстремизмнинг кучайиши билан боғлашади. Питсбург университети тадқиқотчи Девид Монтгомерига кўра, бундай қараш юзаки бўлиб, ислом ва мусулмонларга ҳақиқий баҳо бериш имконини йўққа чиқаради. “Марказий Осиёда зўравон исломий экстремизм жуда кам учрайдиган ҳолат. Динни ўрганишда унинг давлат тартибига алоқадор бўлмаган бошқа жиҳатларини ҳам ўрганиш муҳим”, - дейди олим.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Носируддин Бурҳонуддин Рабғузий. «Қиссаси Рабғузий».-Т.: Ғофур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи. 2018 йил.
2. Лернер Макс. Развитие цивилизации в Америке. Образ жизни в Соединенных Штат сегодня. – М.: Радуга.1992 йил.
3. Мухтаров О. Глобаллашув шароитида ахборот-психологик хавфсизликни шакллантириш масалалари.-А.: Ўзбекистон. 2014 йил.
4. Жалолиддин Румий. Ичингдаги ичиндадур. -Т. “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” Давлат илмий нашриёти. 2018 йил.

